

Kandidatuppsats

Språkvetarprogram - inriktning textbearbetning 180 hp

”Med hvita bälten om lifvet, röda ränder på benkläderna och kornblå Stanleyhattar med silfversnodder”

Visualitet kontra språklig konkretion i Allersreportage
1905 - 2019

Svenska språket 15 hp

Halmstad 2021-02-21

Camilla Larsson

Högskolan i Halmstad
Akademin för lärande, humaniora och samhälle
Uppsats 15 hp, Svenska språket 61–90
Författare:
Camilla Larsson

**”Med hvita bälten om lifvet, röda ränder på
benkläderna och kornblå Stanleyhattar med
silfversnodder”**

*Visualitet kontra språklig konkretion i Allersreportage
1905–2019*

Handledare:
Rickard Melkersson
HT 2020

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	2
1.2. Disposition	2
2. Tidigare forskning	3
2.1. Språkvetenskaplig forskning om veckotidningar.....	3
2.2. Forskning inom språklig konkretion	4
2.3. Tidigare forskning inom visuella inslag.....	6
3. Teoretiska utgångspunkter	7
3.1. Den lexikogrammatiska dimensionen <i>konkret</i>	7
3.1.1. Definition av språklig konkretion.....	8
3.2. Visuell framskjutenhet samt avgränsning och sambandskapande	9
3.2.1. Definition av visualitet.....	10
4. Material och metod.....	11
4.1. Material.....	11
4.2. Metod för den språkliga analysen	12
4.3. Metod för den visuella analysen	13
5. Resultat	14
5.1. De visuella inslagens förändring.....	14
5.1.1. Bilder och illustrationer i antal och färg	14
5.1.2. Färg i skrift och på fält.....	15
5.1.3. Typsnittsvariation	16
5.1.4. Inramning	19
5.1.5. Överlappning.....	19
5.1.6. Visuellt rim.....	21
5.1.7. Sammanfattning av visuella inslag	22
5.2. Språklig konkretion.....	22
5.2.1. Konkreta substantiv	22
5.2.2. Konkreta adjektiv	24
5.2.3. Dynamiska verb.....	25
5.2.4. Pronomen i första och andra person i singular och plural.....	27
5.2.5. Tidsadverbial	28
5.2.6. Rumsadverbial.....	29
5.2.7. Egennamn.....	31

5.2.8. Sammanfattning av språklig konkretons förändring	33
5.3. Slutsatser: visuella inslag kontra språklig konkretion.....	33
6. Diskussion och slutsatser	34
7. Sammanfattning.....	37
Referenslista.....	38

Abstrakt

Denna uppsats undersöker huruvida språklig konkretion i Allers 1905–2019 förändras över tid i takt med att de visuella inslagen ökar. Det studien syftar till är att utröna på vilket sätt visuella inslag och språklig konkretion i texten förändrats i förhållande till varandra. Detta genomförs på så sätt att ett antal om sju reportage, med intervaller om cirka tjugo år mellan dem, undersöks, och fenomenen visuella inslag och språklig konkretion i dessa reportage analyseras. Det viktigaste resultatet är att även om två av de sju undersökta exemplen på språklig konkretion minskar, så är två i stort sett konstanta medan tre ökar.

1. Inledning

Den som slår upp ett nummer av Allers veckotidning från 1905 slås av textens minimala bokstäver, det strama utförandet och den enda, svartvita bilden i reportaget. Kontrasten blir slående när man jämför med ett nummer från 2019 där rubriker och textutor är i pråliga färger, och brett leende människor figurerar i ett flertal färgbilder. Det blir uppenbart att de visuella inslagen i dessa två nummer skiljer sig åt; de visuella inslagen har under tidens gång förändrats genom teknikens utveckling under 1900- och 2000-talet.

Den som tar sig för att läsa dessa båda reportage slås av de målande textbeskrivningarna i numret från 1905 och de mindre målande textbeskrivningarna i numret från 2019; texten har konkret förändrats. Eftersom den konkret har förändrats är just det konkreta inom språket intressant att undersöka, nämligen språklig konkretion, vilket har att göra med sådant som kan beröras eller ses, exempelvis *en hund som är brun*, eller som anger ”hur närvarande något är i tiden och rummet” (Hellspong & Ledin 1997:80), exempelvis *då gick hunden hem – den bodde i hundkojan*. Emellertid blir konkretionen inte lika spännande att undersöka om inte de visuella inslagen också undersöks, så att dessa båda fenomen kan ställas i en jämförelse och eventuella slutsatser kan dras. Därför fokuserar uppsatsen både på visualitet och språklig konkretion.

Att veckotidningsreportage studeras är dels för att reportage i sig är en bred genre som kan räkna ”alla typer av kulturella och politiska reportage, resereportage och olika typer av personporträtt” (Jungstrand 2013:19) som reportage, dels för att reportage är ett frekvent inslag i veckotidningar. Förtjusningen för veckotidningar är anledningen till valet av studie i denna uppsats, men också av en annan anledning, nämligen för att:

Det finns några fält där det anses särskilt fint att inte veta någonting. Om svenska veckotidningar vet nästan ingen någonting och det har gjort det lättare för nästan alla att ha en mening om dem. (Rydén citerad i Carelli & Dahlström 2005:vi)

Att inte bara ha en mening om dem utan en grundad forskning i ett ämne som är så lite studerat är alltså ytterligare en anledning till att undersöka visualitet och språklig konkretion i veckotidningar. Att det blev just Allers beror på att det är en veckotidning med anor. På tidningens danska hemsida står det att Allers grundades i Köpenhamn år 1873 (Aller 2020). Till Sverige kom tidningen år 1879 i svensk version och gick under namnet *Illustrerad Familj-Journal* (Larsson 2005:38), men från år 1894, ändrades namnet till *Allers*

Familj-Journal (Oscarsson 2005:12). Numera heter den svenska versionen av tidningen kort och gott *Allers*.

1.1. Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka konkretionens och de visuella inslagens utbredning över tid i reportage i veckotidningen *Allers*. Frågeställningarna är:

- På vilket sätt har de visuella inslagen förändrats?
- På vilket sätt har utbredningen av språklig konkretion, grundad på den lexikogrammatiska dimensionen *konkret*, i texten förändrats?
- Korrelerar dessa eventuella förändringar?

1.2. Disposition

Uppsatsen är indelad i 7 kapitel. I det första finns inledning tillsammans med underpunkterna syfte och disposition. I det andra kapitlet presenteras tidigare forskning, det tredje kapitlet behandlar metod och material medan det fjärde innehåller teoretisk utgångspunkt. Det femte kapitlet redogör för uppsatsens resultat och följs av det sjätte kapitlet som innehåller diskussion och slutsatser. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning i det sjunde kapitlet.

2. Tidigare forskning

Tidigare forskning om veckotidningar, företrädesvis Allers, finns det inte alltför mycket av. Den lexikogrammatiska dimensionen *konkret*, som den språkliga konkretionen grundas på, har även den en mager forskningshistorik. Att hitta tidigare forskning som innehåller båda dessa beståndsdelar samt visuella inslag har inte lyckats alls, vilket är anledningen till att detta kapitel får delas upp i tre avsnitt för att täcka var och en av beståndsdelarna.

2.1. Språkvetenskaplig forskning om veckotidningar

Forskningen om Allers är varierad då det finns mycket i tidningen att forska om och många olika infallsvinklar. Vidare finns det stoff inte bara för forskare i språkvetenskap utan även i litteraturvetenskap, psykologi, samhällskunskap, kommunikation, reklam, historia och annat. Av denna anledning ser tidigare forskning mycket olika ut och är heller inte enbart språkvetenskapligt orienterad.

Vekke (2008) undersöker rubrikerna i Allers (och i Amelia) med fokus på "[a]vvikande rubriker, dvs. rubriker utan verb, rubriker i frågeform, rubriker i imperativ och negerande rubriker" (2008:5).

Vad gäller Allers använder Vekke sig av numren 14–23, utgivna år 2006, och undersöker 75 rubriker i denna tidning i de fall artiklarna till rubrikerna utgörs av minst två sidor och är självständiga enheter och inte reportage eller artiklar som återkommer varje vecka under en fast överskrift (Vekke 2008:5).

Vekke upptäcker att pronomenet *jag* används mest i alla de studerade Allersrubrikerna, men också att genitivformerna och objektsformen av pronomenet är i ganska hög grad representerade medan pronomenet *vi* samt förnamn ligger något lägre i användning (2008:17–19). Vidare är undersökningen unik då Vekke (2012:8) inte hittat någon tidigare undersökning om veckotidningars rubriker.

Severinsson (2012) undersöker heteronormativitet och tvåsamhetsnormer i noveller ur Allers 1925-1975 och motiverar sitt val av veckotidning såhär: "Valet föll på just Allers på grund av att denna var en av de första veckotidningarna som etablerades i Sverige och som inte heller tycks ha undersökts i någon större utsträckning" (Severinsson 2012:4).

Severinsson läser sammanlagt 549 noveller och utväljer till sin undersökning de som svarar mot ett visst tema "för att se om det finns en kontinuitet eller förändring i framställningen av genus, sexualitet, familj och kärleksrelationer i novellerna" (2012:5).

Severinsson upptäcker att hennes ”syn på veckopress som en yttring av verkligheten eller en del av samtiden har vist [sic!] sig vara riktig då det gäller kopplingar till arbetsmarknad, förväntade genuskonstruktioner samt synen på familj” (2012:72).

Till skillnad från Severinsson (2012), som alltså riktar sitt fokus mot novellerna i Allers, intresserar sig inte Vekke (2008:5) alls för dessas rubriker, utan menar att ”[f]öljetonger och noveller har [...] blivit utelämnade i denna undersökning, för jag ville koncentrera mig på själva artiklarna och deras rubriker”.

I sin avhandling undersöker Björkvall (2003) reklamannonser i svenska tidskrifter. Detta gör han utifrån annonsernas modelläsare, det vill säga ”reklamtextens inbyggde läsare” (Björkvall 2003:24), där modelläsaren även är ”en instans i själva texten” (Björkvall 2003:25) och alltså den eller de personer texten riktar sig till, eller som texten genom sin formulering skapar (ibid.).

Som material använder Björkvall sig av 14 svenska reklamannonser i sin analys, vilka kommer ur en materialinsamling bestående av 1170 reklamannonser som Björkvall själv insamlar och kategoriserar före urvalet görs (Björkvall 2003:39).

I en summerande jämförelse sammanfattar Björkvall sin undersökning och upptäcker föga förvånande att reklamtexternas syfte är att ”sälja en produkt eller tjänst och/eller att skapa en god image eller goodwill för en produkt, en tjänst eller ett företag” (Björkvall 2003:155). Han upptäcker också likheter i annonserna, till exempel att de ofta handlar om självförverkligande, men också skillnader, som att de som riktar till pojkar/män bygger på att självförverkligande uppnås genom handlingskraft och ledarskap, medan självförverkligande för flickor/kvinnor uppnås genom utseende och kroppskänedom (ibid.).

2.2. Forskning inom språklig konkretion

Hansson (2008) undersöker radioprogrammet *Klartext*, vilket har som inriktning att förmedla nyheter på ett mycket enkelt sätt, för att ta reda på exakt vad i språket det är som gör att det är så lättförståeligt. Som metod använder Hansson (2008:11) sig av transkriptioner, dels av *Klartext*, dels av radioprogrammet *Dagens Eko*. Tillvägagångssättet med transkriptioner menar Hansson beror på att det faktum att det är lättare att se språkliga skillnader i text än i tal (ibid.), och användningen av *Dagens Eko* tjänar som jämförelse mot *Klartext*, då det genom en jämförelse ”bör [...] vara lättare att bedöma om något i texten [i *Klartext*] är förenklat eller inte” (Hansson 2008:11).

Hansson (2008:7) använder sig inte enbart av de lexikogrammatiska dimensionerna i analysen, men då hon gör det använder hon sig av dem alla. Det hon upptäcker är bland annat att i Klartext är 89 % av substantiven konkreta medan motsvarande siffra i Dagens Eko är 52 % och att sett i sin helhet med alla variabler är Klartext ett program som bedöms som konkret, medan Dagens Eko bedöms som abstrakt (Hansson 2008:18).

Heikkilä (2015:2) tar sig an ”ett rätt utforskat område i Finland” då hon väljer att ”analysera finska högskolestudenters genrekompetens i svenska språket genom att analysera svenskspråkiga e-postmeddelanden skrivna av en grupp studenter” (Heikkilä 2015:1). E-postmeddelandena som Heikkilä fått tillgång till är fiktiva och skrivandet av dessa en del av somliga studenters utbildning (Heikkilä 2015:36), och dessa anonymiseras, numreras och transkriberas (Heikkilä 2015:38).

Genom användandet av de lexikogrammatiska dimensionerna upptäcker Heikkilä (2015:61) att 11 av de 16 undersökta e-postmeddelandena är av konkret karaktär, vilket hon menar är ett viktigt resultat för undersökningen (ibid.).

Skillnaderna mellan Hansson (2008) och Heikkilä (2015) är givetvis fokuset i deras respektive undersökningar; Hansson inriktar sig på radioprogram medan Heikkilä inriktar sig på e-postmeddelande. Tillvägagångssätten i undersökningarna har däremot likheter då de båda använder sig av ett antal metoder i sina analyser, däribland ett ganska fullödigt bruk av de lexikogrammatiska dimensionerna (Heikkilä har inte riktigt tagit med alla beståndsdelar i dimensionerna, utan endast de hon finner nödvändiga för sin undersökning).

I sin avhandling om reklamannonser i svenska tidskrifter, nämnd i avsnitt 2.1, använder Björkvall (2003) sig av en analysmodell där bland annat den ideationella betydelsen ingår, vilken innehåller processtyperna *handlingar*, *händelser* och *tillstånd* (Björkvall 2003:61). Handlingar kan vara verbala (ibid.), och om de är det har de en talare och ibland, men inte alltid, en mottagare (Björkvall 2003:63). Vidare kan ”[v]erbala handlingar representeras visuellt genom en pratbubbla eller liknande som knyter talaren till yttrandet” (Björkvall 2003:66), vilket också framgår i vissa av de analyserade reklamannonserna, som i en filmannons för Toy Story 2, där det finns två textelement som går från två av karaktärerna i filmen till läsaren (Björkvall 2003: 86, 197). Att textelementen vänder sig till läsaren indikeras av tankstreck, vilket är ett vanligt sätt att använda då repliker skrivs, och interpunktion, här i form av frågetecken. I en reklamannons från Libresse (Björkvall 2003:112, 201) finns en flicka som har en tankebubbla i vilken hon tänker ”...AHA!”. Detta är en verbal handling som, i motsats till annonsen om Toy Story 2, inte vänder sig till en mottagare.

2.3. Tidigare forskning inom visuella inslag

Suen (2013:90) undersöker visuella inslag på tolv Hong Kong-situerade hotells hemsidor och går bland annat tillväga på så sätt att hen räknar antalet ord på hemsidorna och ställer dessa i jämförelse med antalet visuella inslag (Suen 2013:93–94). Inslagen delas in i kategorier, till exempel bilder, logotyper och ikoner (Suen 2013:94), och ”Kress and van Leeuwen’s (2006) framework was adopted to analyse the visual images on the hotel homepages” (Suen 2013:89).

I sitt resultat kommer Suen (2013:208) fram till att hemsidorna har liknande visuella inslag, som logotyper i seriffer, för att indikera en formell karaktär och framskjutna bilder vilka förmedlar att hotellen är eleganta, serviceinriktade och erbjuder avkoppling till gästerna. I sin helhet, med både text och bild sammantaget, upptäcker Suen (2013:208–209) att hemsidornas fokus bland annat ligger på att introducera hotellet, framhålla det för läsaren och att bygga en relation med denne.

Olvegård (2014:4) forskar i sin avhandling om flerspråkiga gymnasisters språk- och lärandesituation. Materialet hon använder sig av är bland annat textanalyser samt audioinspelade samtal med elever och lärare (Olvegård 2014:41).

Olvegård (2014) undersöker vad hon kallar *verbalspråkliga textdelar* och *visuella element*, och utgår i sin analys från studier av Björkvall och Kress & van Leeuwen (Olvegård 2014:44–45, 55).

I sitt resultat upptäcker Olvegård (2014:82) att vissa typer av visuella inslag, som fotografier och målningar, har nästan lika hög frekvens i de granskade texterna, medan tidslinjer och övriga inslag ligger på hälften eller mindre jämfört med de förra inslagen. Vidare uppvisar fotografierna inte mycket till variationer, och ”[d]et vanligaste motivet är två eller tre kongoleser med avhuggna händer” (ibid.).

Likheter mellan Suen (2013) och Olvegård (2014) är dels att de båda räknar antalen ord och visuella inslag, samt att båda utgår från Kress & van Leeuwen i sina analyser, men även att de båda har ett visst fokus på systemisk-funktionell lingvistik (Suen 2013:32, Olvegård 2014:17). Skillnader dem emellan är att de i sina respektive analyser även undersöker annat förutom de visuella inslagen, och att dessa delar skiljer sig åt, som att Suen (2013:238, 263) analyserar socio-kognitiva och socio-kritiska perspektiv medan Olvegård (2014:52) analyserar de sociala deltagarna.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel beskrivs de teoretiska utgångspunkter som används i uppsatsen. Den språkliga konkretionen bygger dels på Hellspång & Ledins (1997) teori om den lexikogrammatiska dimensionen *konkret* vad gäller konkretion, dels på Björkvalls (2019) teori om visuell framskjutenhet samt avgränsning och sambandsskapande vad gäller visuella inslag.

3.1. Den lexikogrammatiska dimensionen *konkret*

De lexikogrammatiska dimensionerna som Hellspång & Ledin (1997) räknar med är tre till antalet, och varje pol inom dem har en motpol. Således är dessa tre dimensioner *nominal-verbal*, *specifik-allmän* och *abstrakt-konkret* (Hellspång & Ledin 1997:78–79). Från den tredje lexikogrammatiska dimensionen väljs *konkret* som ett verktyg för analysen av Allerstidningarna. I denna dimension finns ett antal språkdrag vilka kategoriserar det som är konkret i en text. Dessa drag är enligt Hellspång & Ledin (1997:79) rikligt förekommande: *konkreta substantiv* som egennamn och tingbeteckningar, *tidsadverbial*, *rumsadverbial*, *dynamiska verb* och *pronomen i första och andra person*. I listan för konkretion som används i den här uppsatsen skiljs egennamn från konkreta substantiv. Detta görs för att kunna observera bruket av egennamn fristående från övriga konkreta substantiv. Medan Hellspång & Ledin (1997:79) även listar förekomsten av få passiva verb inom dimensionen *konkret*, där ju färre betyder desto högre konkretion, läggs inget fokus på observation av passiva verb i denna uppsats; istället gör jag ett tillägg av språkdrag, nämligen *konkreta adjektiv*, vilket inte är något som ingår i någon av de lexikogrammatiska dimensionerna som Hellspång & Ledin (1997:78–80) listar, men som väl kan ha relevans för begreppet konkretion i allmänhet och för undersökningen i denna uppsats i synnerhet. De drag jag inkluderar i begreppet språklig konkretion består därför av följande:

- Konkreta substantiv
- Konkreta adjektiv
- Dynamiska verb
- Tidsadverbial
- Rumsadverbial
- Pronomen i första och andra person

- Egennamn

3.1.1. Definition av språklig konkretion

I detta avsnitt förklaras de sju språkdragen inom den språkliga konkretionen:

Konkreta substantiv innebär att substantiven av det här slaget har som identifikation att de är något som kan vidröras (Josefsson 2009:66) och alltså finns till fysiskt, exempelvis *hund*, *tröja* och *fotografi*, eller något ”som finns till fysiskt på en viss plats vid ett visst tillfälle” (Hellspong & Ledin 1997:80), exempelvis *hösten* eller *Storsjöran*.

Som motsats kan några abstrakta substantiv nämnas, som *tanke*, *känsla*, *fantasi*. Vidare finns det gränsfall i avgörandet om ord ska bedömas som konkreta eller abstrakta, till exempel ordet *genväg*. Innebär ordet en spontan genväg, eller en fysisk, upptrampad (eller liknande) genväg? I det fall ordet kan tolkas konkret har jag valt att göra det, såvida det inte framgått av originaltexten att så inte kan göras. Därför kan ordet *genväg* tolkas som ett konkret substantiv.

Konkreta adjektiv definierar jag delvis likadant som de konkreta substantiven, vilka finns till fysiskt, med den skillnaden att konkreta adjektiv istället för att vidröras kan ses. Konkreta adjektiv kan alltså antingen finnas till fysiskt eller ses. Exempel på konkreta adjektiv är: *fyrkantig*, *dimmig* och *röd*. Abstrakta adjektiv är exempelvis *fundersam* och *intrigant*. Adjektiv som är gränsfall mellan konkreta och abstrakta är ord som *sjuk* och *snobbig*. Att någon är sjuk är inte nödvändigtvis synligt, såvida inte någon exempelvis är mässlingssjuk, vilket torde vara en synlig sjukdom, men då rör det sig också om ett annat ord. Att säga att någon är snobbig är det kanske bara den som säger det som tycker; andra kanske tycker att denna/denne någon är stilig. Ord som dessa gränsfallsadjektiv, där sannolikheten för att människor generellt skulle tycka samma sak inte bedöms som hög eller där sådant som att någon är sjuk kanske inte alls kan ses, har inte tagits med som konkreta adjektiv.

Dynamiska verb har som egenskap att de anger förändring och att det går att sätta *hålla på att/och* framför dessa verb (Hellspong & Ledin 1997:69). Exempel på dynamiska verb är: (hålla på att) *lägga till*, *dö* och *ryta*. Motsatsen är statiska verb, vilka uttrycker tillstånd (ibid.) exempelvis *bo*, *leva* och *sitta*. Några större problem med gränsfall har inte förekommit i bedömningen av dynamiska verb; antingen går det att sätta *hålla på att/och* framför, eller också går det inte.

Tidsadverbial utgörs av ord eller fraser som anger tid och svarar på frågan *när*, exempelvis *då*, *år 2021* och *när klockan slog sju*.

Rumsadverbial utgörs av ord eller fraser som anger rumslighet och svarar på frågan *var*, exempelvis *hemma, i skogen* och *där*.

Pronomen i första och andra person är *jag, du, vi, ni* (Rehnqvist & Svensson 2012:99), då både singular och plural inkluderats.

Egennamn är namn exempelvis på personer, företag och andra lokaliteter (Hellspång & Ledin 1997:69). Som egennamn har jag även räknat titlar på filmer, tv-program och sånger.

I vissa fall har epitet fått vara kvar då det utan dem inte går att förstå vilken känd person som det syftas på. Jämför skillnaden mellan Kristina och *drottning* Kristina eller Frej och *guden* Frej, eller som i fallet med republiken Jamtland, där det utan epitetet *republiken* bara ser ut som en felstavning av Jämtland. Alltså har epitet som är så avgörande för rätt förståelse av vilken person eller lokalitet som åsyftas räknats in i egennamnet. I de fall det rör sig om okända människor, som borgmästare Ivar Hedman, har endast Ivar Hedman räknats som egennamn, medan *borgmästare* räknats som ett konkret substantiv.

3.2. Visuell framskjutenhet samt avgränsning och sambandskapande

För analys av de visuella inslagens förändring använder jag mig av delar av Björkvalls (2019) metoder för kompositionens betydelse (Björkvall 2019:84-110) som en checklista för visualitet. Björkvalls uppställningar över resurser för visuell framskjutenhet (Björkvall 2019:101) och resurser för avgränsning och sambandskapande (Björkvall 2019:105) utgör tillsammans elva punkter, men jag använder mig enbart av följande sex punkter, där de fyra översta kommer från uppställningen över resurser för visuell framskjutenhet och de två nedersta från uppställningen över resurser för avgränsning och sambandskapande:

- Storlek
- Typsnittsvariation
- Färg
- Förgrund/överlappning
- Inramning
- Visuellt rim

Av såväl tidsmässiga anledningar som på grund av mindre relevans för språklig konkretion är det som inte alla punkter beaktats, trots att åtskilligt även kunde ha sagts om dessa, vilka inom resurserna för visuell framskjutenhet utgörs av *fokus* och *kulturella symboler*, och inom resurserna för avgränsning och sambandskapande av *avstånd*, *överlappning* och *kontrast*.

Vidare är det så att när samhället förändras och utvecklas gör språket detsamma. Vissa företeelser blir moderna eller aktuella, och då tillkommer ord som beskriver dessa företeelser. Andra företeelser blir omoderna eller inaktuella och glöms bort. Då faller sådana ord ur bruk. Språkbruket i sig kan vara ett utslag av tidens rådande ideal ifråga om artighet eller uttryckssätt. Samhällets och därigenom språkets utveckling under de 114 år som den här undersökningen spänner över, har därför en viss betydelse i undersökningen, då de visuella inslagen beror både på samhällsutvecklingens trender som språkets utveckling och det språket vill förmedla, visuellt såväl som skriftligt.

3.2.1. Definition av visualitet

I detta avsnitt förklaras resurserna för visualitet:

Storlek är ett särdrag för visuell framskjutenhet och kan exempelvis framträda i bilders format eller i texters typgrad. Björkvall menar att ifråga om visuell framskjutenhet är storleken "[d]en kanske främsta resursen i avseende av betydelsegrad" (Björkvall 2019:101). Storleken på de analyserade delarna kan därför komma att nämnas, men inte i en egen underrubrik, utan som biföreteelse till övriga begrepp.

Med *typsnittsvariation* anger Björkvall (2019:101-102) bruket av olika färger, grader eller metoder, som fetstil, kursivering och typsnitt av olika slag.

Även om *färg* kan förekomma i bilder och illustrationer, i visuella rim eller som komponent inom typsnittsvariation, har det ändå ett eget avsnitt då färgfält är en så stor beståndsdel i veckotidningarna. "Färg är i allmänhet en mycket kraftfull resurs för att skapa visuell framskjutenhet", menar Björkvall (2019:102).

Förgrund/överlappning är olika sätt att skapa visuell framskjutenhet på, även om de ofta är sammanlänkade, där förgrund är det multimodala textelement som är närmast läsaren, medan överlappning handlar om ett textelement som ligger ovanpå ett annat (Björkvall 2019:100, 102).

Inramning är en resurs för avgränsning och sambandsskapande som utgörs av linjer eller färgfält. Med inramning kan samband skapas, det vill säga visa vilka element i texten som hör samman, eller också kan inramning visa vad som avgränsas och står för sig själv (Björkvall 2019:105).

Att skapa samband mellan textelement åstadkommes vanligen med färg eller form, och genom att så göra används principerna för *visuellt rim* såtillvida det finns fler än ett element som har en viss form eller en viss färg (Björkvall 2019:108).

4. Material och metod

I detta avsnitt redogörs för materialet och dess omfattning. Vidare beskrivs metodens tillvägagångssätt vid analysen av materialet.

4.1. Material

Det material som används i undersökningen består av sju nummer av tidningen Allers från olika årtal, indelade i ungefärliga 20-årsintervaller. Inom respektive nummer har jag försökt välja reportage av ungefär samma omfång och upplägg, men också utifrån att de gärna ska vara personporträtt eller resereportage. Den ursprungliga tanken var att granska personporträtt, men då sådana inte finns i de tidigare numren har det därför blivit fokus både på resereportage, som finns med från början, och personporträtt. Att antalet tidningar blev sju beror på att omfattningen av denna uppsats inte medgav ett större antal (exempelvis uppgår antalet ord för alla reportage till 10 000, så när som på 38 ord), och att de inte blev färre beror på att jag bedömde att tidningarna med sin utbredning över 114 år skulle kunna uppvisa en mer genomgripande undersökning än om en kortare tidsintervall istället beaktats. Intervallerna mellan tidningarna ligger på omkring 20 år, och fördelarna med 20-årsintervaller är att språkliga företeelser hinner förändras mer än om kortare intervaller hade beaktats.

Nedan följer en lista i kronologisk ordning över de reportage som behandlas i undersökningen och vad de handlar om, i korthet:

Monaco. 1905 nr 23 ([Anonym] 1905)

Reportaget handlar om staden Monacos sevärdheter, historia och natur, samt ger en del förtäckta varningar för och smärre utgjutelser över kasinot i staden, med uppenbar förhoppning om kasinots undergång.

Sala stads 300-årsjubileum. 1924 nr 16 ([Anonym] 1924)

Reportaget handlar om jubileet för Sala och alla de kungar som intresserat sig för staden på grund av dess silvergruva. Trumfkortet i reportaget är då det förtäljs att "konungen" ska inviga stadens jubileumsutställning.

Världens vackraste kvinna 1946 nr 13 (K.W. Gullers 1946)

Reportaget handlar om Ingrid Bergman, som fotograferas och intervjuas i Hollywood av Allers utsände under filmningen av den andra Hitchcockfilm Ingrid Bergman medverkar i,

och hennes stora popularitet samt det den medfört, som att ha fått en ö uppkallad efter sig av amerikanska soldater.

Anitas villa på Amorsvägen... 1964 nr 3 (Thyra Öhrvall 1964)

Reportaget handlar om Anita Lindbloms framgångar som sångerska vilka har lett till att hon, som växte upp i en etta, nu har råd med en villa på åtta rum, samt hur hon har inrett dessa.

Jag fick uppleva både äventyret och kärleken! 1983 nr 10 (Per Ericson 1983)

Reportaget handlar om Clärenore Söderström som på 1920-talet under diverse strapatser körde bil Jordan runt och träffade sin blivande make, den medföljande fotografen, på resan, trots att hon och han från början inte stod på särskilt god fot med varandra.

Storsjön – Jämtlands vackraste smycke 2001 nr 28 (Jan Olof Jonsson 2001)

Reportaget handlar om aktiviteter, sevärdheter och historia i trakterna kring Storsjön, som ett besök på Jamtli friluftsmuseum, beivrande av festivalen/stadsfesten Storsjöyran i Östersund eller spaning efter Storsjöodjuret.

Vi delar vår kärlek på tre 2019 nr 2 (Per-Ola Ohlsson 2019)

Reportaget handlar om Mathias och Thomas som blev kära i samma kille, Bradley, som de blev ihop med, och hur det är att leva i en tresamhet där alla har två pojkvänner/sambor var.

Hädanefter hänvisar jag till reportagen endast med titel och årtal, till exempel "Monaco" 1905, och utelämnar därmed den interpunktion som förekommer avslutande i en del rubriker.

4.2. Metod för den språkliga analysen

Jag har i det valda materialet excerperat samtliga belägg för de sju dragen inom den språkliga konkretionen. Samtliga ord i reportagen räknas, såväl brödtext som bildtext och rubriker. Det enda som undantas är namnen på de som gjort reportagen då ju dessa personers namn inte omnämns i själva reportagen. Antalet ord inom ett språkdrag, som 72 dynamiska verb i reportaget "Jag fick uppleva både äventyret och kärleken" 1983, delas med det totala antalet ord i samma reportage för att få fram hur många procent detta språkdrag utgör. Denna typ av uträkning görs i alla sju reportage och av alla sju språkdrag i dem.

När det finns fler än 1 belägg (token) för en viss lexikal enhet (type) i en och samma text, exempelvis tidsadverbialen *här* som förekommer tre gånger i reportaget "Monaco" 1905, räknas alla dessa tokens. Detta görs eftersom jag anser att det mest rättvisande resultatet ges om det kvantitativa bruket av orden är i fokus för analysen. Ju fler gånger ett ord förekommer,

desto större procentuellt utrymme tar det i reportaget. Om orden enbart räknas som types kan undersökningen bli missvisande. I reportaget ”Världens vackraste kvinna” 1946 förekommer Ingrid Bergmans namn i 4 olika types: *Ingrid Bergman*, *Ingrid*, *Ingrids* och *miss Bergman*, men tillsammans utgör de 44 tokens. Att bara räkna dessa namn som 4 types när de alltså har en så central roll i reportaget att de nämns vid 44 tillfällen och har ett stort procentuellt utrymme är inte rimligt i en kvantitativ analys.

Undersökningen är upplagd som en fallstudie, vilket är ett lämpligt tillvägagångssätt när det kommer till att studera förändringar (Patel & Davidson 2019:76-77), som i det här fallet. I dessa olika Allersnummer har ett reportage per tidning utvalts, och från dessa reportage görs en analys utifrån den teoretiska utgångspunkten.

I analysen är de konkreta dragen i sin helhet av stort intresse för undersökningen. Det är emellertid lika intressant, för att inte tala om nödvändigt, att dela upp dragen var och en för sig för att kunna se till deras respektive förändringar, vilket tydliggörs i resultatdelen.

4.3. Metod för den visuella analysen

Den visuella analysen går till så att jag i materialet studerar de visuella inslagen utifrån resurserna för visualitet som används i den här uppsatsen. Jag räknar illustrationer som bilder, men förtydligar deras förekomst genom att benämna dem som illustrationer.

Innehållet i denna analys redovisas i resultatdelen.

5. Resultat

I det här avsnittet presenteras resultatet av analysen av de sju reportagen i två olika moment. I 5.1 redogörs för de visuella inslagens förändring och i 5.2 redogörs för den språkliga konkretionens förändring. I 5.3 jämför jag de visuella inslagens förändring och den språkliga konkretionens förändring och diskuterar en eventuell korrelation mellan dessa två.

5.1. De visuella inslagens förändring

5.1.1. Bilder och illustrationer i antal och färg

I samtliga av de sju reportagen förekommer bilder. I tabell 1 illustreras hur många bilder som förekommer i de olika reportagen, och huruvida de är i svartvitt eller färg eller både och.

Tabell 1. Antal bilder i färg och/eller svartvitt i de sju reportagen för studien.

Antal bilder i färg och/eller svartvitt

	1905	1924	1946	1964	1983	2001	2019
Antal bilder	1	5	11	7	10	5	3
Färg	-	-	-	x	x	x	x
Svartvitt	x	x	x	-	x	-	-

Som framgår av tabell 1 är bilderna enbart svartvita i början, som i ”Monaco” 1905, med en bild, ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924, med fem bilder, och ”Världens vackraste kvinna” 1946, med elva bilder. Antalet bilder visar alltså en ökning. Inga illustrationer förekommer i något av dessa reportage.

I ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 finns det precis som tidigare reportage inte heller några illustrationer, och antalet bilder går ner till sju stycken. Till skillnad från tidigare år är emellertid alla sju bilder i färg, men detta innebär inte att det från denna punkt hädanefter endast publiceras färgbilder i reportagen. Påståendet blir synligt i ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983, där sju bilder från 20- och 30-talen visserligen är i svartvitt enligt deras original, men där en av de två nya bilderna från år 1983 är i svartvitt medan endast en av dem är i färg. I samma reportage förekommer även en illustration i färg, vilket gör att det inalles förekommer tio bilder och illustrationer. Antalet bilder och illustrationer visar en ökning i båda dessa kategorier jämfört med tidigare.

I reportagen från 2000-talet, nämligen ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 och ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019, förekommer inga svartvita bilder alls, utan alla är i färg,

med fem bilder i det förra och tre i det senare, vilket gör att färgfoton ligger på samma nivå som tidigare. Antalet bilder sjunker, men de blir också större så att läsaren av ett resereportage nästan kan känna det som att vara på platsen för skildringen, eller vid läsningen av ett reportage av personporträtt uppleva sig som ansikte mot ansikte med personen/personerna i reportaget.

Vi ser alltså en utveckling från endast en bild år 1905 till elva bilder år 1946. Därefter sjunker det något för att år 1983 ligga på nästan samma högstanivå som tidigare. Efter detta sjunker antalet bilder återigen men de blir å andra sidan mycket större. Vad det gäller färgbilder så är dessa obefintliga under de tre första reportagen, men från år 1964 tar färgbilder överhanden, även om de svartvita bildernas förekomst inte helt upphör förrän efter år 1983.

5.1.2. Färg i skrift och på fält

Färg i skrift och på fält är en visuell resurs som visar gradvis insteg i reportagen. I början är förekomsten obefintlig, då ”Monaco” 1905 inte innehåller andra färger än svart, men från och med reportaget ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 är det som användningen av färg syns i bruk i den här undersökningen. Bilderna i det senast nämnda reportaget utgörs av två som är placerade högst upp och två andra längst ner och en bild som är placerad helt i mitten. Runt alla bilderna finns en enkel inramning, som en lite bredare linje, där de översta bilderna, vilka alltså ligger parallellt med varandra, tonar från blågrönt till skogsgrönt, över mittenbilden som tonar från skogsgrönt till limegrönt, för att slutligen i de båda nedersta bilderna tona från limegrönt till citrongult. Färgerna går från en mörkare till en ljusare grad, både individuellt och vad det gäller bildernas helhet. Detta signalerar inte bara att de håller ihop, utan också att de går uppifrån och ner.

I ”Världens vackraste kvinna” 1946 finns däremot inga färger från spektrum som i det föregående reportaget. Endast svart och grått används – färger som också förekommer i de svartvita bilderna. Dessa två färger används dock väl. En textruta mellan två mindre bilder på den första satsytan är grå, och på samma satsyta upptar ett brett, svart fält en tredjedel av satsytan. Rubriken finns på detta breda fält, och fältet har dessutom försetts med en grå skuggning.

År 1964, det vill säga i ”Anitas villa på Amorvägen”, återkommer färger distinkt, med en röd rubrik och en grön ingress. Detta är också det enda sätt på vilket färger används i detta reportage. Till skillnad från det föregående reportaget finns ingen skuggning som ger illusion av djup, inte heller några färgade textrutor.

Reportaget ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 innehåller inga andra färger än svart. Här är även rubriker och underrubriker i den färgen, och precis som i föregående reportage finns ingen skuggning.

Bruket av färg kommer tillbaka i ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001, där den mest framträdande färgen är orange. På uppslaget syns färgen löpa uppifrån och ner på den vänstra sidan i form av en orange bård. Reportaget i sig ingår i ett för årgången vanligt förekommande inslag som heter ”Resbiten”, vars rubrik också är i orange. På den högra sidan finns en orange textruta. Vidare har delen ”Jämtlands vackraste smycke” fått en grönbrun nyans.

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 inte bara fortsätter starka färger förekomma, som rött och blålila, utan de förefaller också etableras. På uppslagets vänstra sida alldeles ovanför reportagets titel finns en blålila textruta. Den blålila färgen återkommer i ett runt textfält i centrum av textsidan, liksom i anfangen. Två röda textutor finns på uppslagets högra sida, och på den tredje och sista sidan finns en röd rubrik. På denna reportagets sista sida finns liksom på den första sidan ett runt, blålila textfält. Detta är det reportage som innehåller absolut störst bruk av färg som resurs för visuell framskjutenhet, vare sig det gäller i skrift eller på fält.

Vi ser alltså hur färg i skrift och på fält går från att vara obefintliga (1905) till att gradvis växa till (1924 och 1946), blomma ut (1964), försvinna (1983), återkomma (2001) och etableras (2019).

5.1.3. Typsnittsvariation

Typsnittsvariation visar sig vara ett synnerligen väl lämpat ord för den här typen av visuell resurs, för variationerna i typsnitten visar sig vara flertaliga.

”Monaco” 1905 har ett slags typsnitt till rubrik och bildtext och ett annat till brödtext, men båda är med seriffer. Typsnittet i brödtexten påminner till en del om *Times New Roman*, men typsnittet i rubriken är något mer utdraget i höjded och ser typiskt ut för förra sekelskiftet.

Brödtextens typgrad är mycket liten, kanske bara 8 punkter, och står i kontrast till den stora bilden i reportaget. Att minska bilden och på så sätt kunna öka typgraden, eller åtminstone radavståndet, dels för att göra artikeln mer lättläst, dels för att skapa bättre balans mellan bild och text, är inga hänsyn som tagits av 1905 års sättnare. Typgraden i denna artikel är mycket mindre än i noveller och följetonger i tidningen, vilka har en typgrad av omkring 12 punkter, för att inte tala om en dikt som förutom blankrader mellan styckena dessutom har en typgrad av omkring 14 punkter. Enligt principen om visuell framskjutenhet innebär detta alltså att

artikeln om Monaco inte är av lika stor betydelse som novellerna och följetongerna i allmänhet och dikten i synnerhet. Totalt har reportaget tre olika typgrader, men fetstil används också, dels i rubriken, dels i bildtexten.

I reportaget om Sala i ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 bemärks exakt samma fenomen vad det gäller prioritering av brödtextens storlek och att all text är skriven med seriffer. Enda skillnaden är att nu är rubriken dessutom i samma typsnitt som brödtexten. Antalet olika typgrader har dessutom minskat till två stycken. Fetstil används i rubriken och delvis i bildtexterna, alltså nästintill på samma vis som i det föregående reportaget.

I ”Världens vackraste kvinna” 1946 fortsätter brödtexten att vara skriven med seriffer, men sett till de två föregående reportagen sker andra förändringar i bruket av typsnitt. För det första är typgraden uppe i 12 punkter, samma grad som novellerna och följetongerna i det numret. Vidare står den, sett till typgrad, ganska stora rubriken i rikt elaborerad skrivstil, men på uppslaget som följer första sidan i reportaget står rubriken i sans-seriffer. Sans-seriffer märks även i en liten grå textruta och som bildtext till en stor bild. Bildtexterna i uppslaget är till skillnad mot de på första sidan i serif-typsnitt och kursiverade. Allt som allt finns åtta olika typgrader och utgör därför en ökning. Fetstil används vid hänvisning till nästa och föregående sida och är alltså inte alls lik användningen i det föregående reportaget.

I ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 minskar brödtexten till det som troligen är 10 punkters typgrad. Brödtexten är som i alla föregående reportage i seriffer, medan bildtexterna, ingressen och den stora rubriken är i sans-seriffer. Precis som i det föregående reportaget skrivs bildtexterna kursivt, även om detta har en variation mellan sans-seriffer och seriffer i bildtexterna. Inalles förekommer fem olika typgrader, vilket är en minskning från det tidigare reportaget. Fetstil används i rubriken, i likhet med reportagen ”Monaco” 1905 och ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924, samt i ingressen. Ingressen är en nyhet och har inte förekommit i tidigare reportage.

Vad gäller uppdelning mellan seriffer och sans-seriffer förhåller det sig på exakt samma sätt med ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 som i det föregående reportaget. Något litet skiljer 1983-års reportage med det föregående, som att rubriken i ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 är i versaler medan rubriken i ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 endast har inledande versal. Antalet olika typgrader är åtta stycken, och ligger lika med antalet i ”Världens vackraste kvinna” 1946, vilket återigen är en ökning. Vidare är typgraden av brödtexten i ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 något större, då den verkar ligga på 11 punkter. Fetstil förekommer i samtliga rubriker i reportaget, som i de flesta föregående reportage. Ingressen, vilken introducerades i förra

reportaget, finns även i detta reportage, med den skillnaden att ingressen inte längre skrivs kursivt. Bildtexterna är dock fortsatt kursiva.

Vad brödtextens typgrad ligger på i ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 går tyvärr inte att avgöra då reportaget analyseras utifrån fotografier, men som i de två föregående reportagen håller trenden i sig med indelningen av seriffer och sans-seriffer, och i likhet med ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 är alla rubriker i gemener med inledande versal. Totalt finns tolv olika typgrader i ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 och är en ökning mot föregående reportage. Fetstil används i överrubriken ”Resbiten”, delrubriken ”Jämtlands vackraste smycke”, underrubriker, bildtexter och adresser till hemsidor. Fetstil används även som hänvisning till vilken sida reportaget fortsätter på, precis som bruket är i ”Världens vackraste kvinna” 1946, och från vilken sida reportaget startat, men även som annonstext för vad nästa veckas Resbiten-reportage kommer till att handla om. Ingressen fortsätter att vara skriven i sans-seriffer och utan att vara kursiv. Bildtexterna är inte längre kursiva.

Reportaget ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 har en brödtext i seriffer, liksom alla andra reportage, och i samma storlek som den i ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983, nämligen 11 grader. Exakt som i ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 finns en textdel med enbart versaler, vilken är placerad strax ovanför själva rubriken och utgör en förtydligande del till denna. I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 finns nio olika typgrader, vilket är en minskning mot föregående reportage men på ganska jämn nivå i förhållande till reportagen ”Världens vackraste kvinna” 1946 och ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983. Fetstil förekommer i alla rubriker, i de runda, blålila textfälten, och precis som i ”Världens vackraste kvinna” 1946 och ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 finns hänvisning till vilken sida reportaget fortsätter på och från vilken sida reportaget startat. Ingressen fortsätter även här att vara skriven i sans-seriffer och utan att kursiveras. Bildtexterna fortsätter att inte vara kursiva och slutar dessutom att vara fetstila.

Det går att se vissa gemensamma drag i den mycket varierade resursen typsnittsvariation, exempelvis att brödtexten alltid skrivs med seriffer och att rubriker börjar skrivas i sans-seriffer från reportaget 1946. Ingressen kommer (för att stanna) år 1964, och från år 1983 skrivs den inte längre kursivt. Bildtexterna varierar mycket mellan kursiv stil och fetstil, men från 1983 är de skrivna i sans-seriffer.

5.1.4. Inramning

När det gäller inramning går det att se att detta är en resurs som används redan från början.

Reportaget ”Monaco” 1905 har en smal, svart linje runt den enda bilden i reportaget. När brödtexten tagit slut finns ett slags emblem som fungerar som avgränsning mellan reportaget och efterföljande textdel.

I ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 finns i likhet med föregående reportage linjer runt samtliga bilder, med den skillnaden att de nu är färgade, vilket ger dem framskjutenhet. Inramningen har alltså utvecklats i det att de nu är i färg.

I ”Världens vackraste kvinna” 1946 finns en snedställd textruta med en svart ram runt, på första sidan, vilket ger textrutan framskjutenhet precis som bilderna i det föregående reportaget. En bildsvit på fyra bilder i det efterföljande uppslaget hålls samman som en enhet av den grå färg som omgärdar dem, något som inte förekommer i de tidigare reportagen.

Till skillnad från alla föregående reportage förekommer ingen inramning alls i ”Anitas villa på Amorvägen” 1964. Inramning har här upphört.

I ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 finns två inramningar: en på Clärenore Söderström som reportaget handlar om, en på en illustration. Därmed är inramning tillbaka igen, om än i lika enkel form som i ”Monaco” 1905, då de alltså bara består av tunna, svart linjer.

I ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 kommer inramningen upp på ungefär samma nivå som i Sala stads 300-årsjubileum då inramningen utgörs av två informationsrutor med varsin tunn, orange ram.

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 finns en ganska smal vit ram runt en av killarna i reportaget. Då den vita ramen står mot vit bakgrund har den skuggats på den högra sidan och den nedre kanten för att överhuvudtaget synas. Den här inramningen är den mest raffinerade, men också något otydlig.

Inramning är alltså vanligt förekommande redan från början och i så gott som alla fall. Inramning förefaller ha sin höjdpunkt 1946, upphör 1964, återkommer 1983, men kommer därefter aldrig upp på sin forna högstanivå igen.

5.1.5. Överlappning

Överlappning är en resurs som uppkommer en bit in på 1900-talet, men sedan den väl introducerats aldrig upphör att brukas.

I "Monaco" 1905 förekommer ingen överlappning alls. I "Sala stads 300-årsjubileum" 1924 förekommer en överlappning då en porträttbild på stadens borgmästare lagts in på en bild av övriga Sala stadsfullmäktige. Att bilden ligger i förgrunden, samt bildens storlek där borgmästarens huvud blir åtminstone dubbelt så stort som hos de övriga, skapar visuell framskjutenhet; borgmästaren är viktig.

I "Världens vackraste kvinna" 1946 finns nio överlappningar, vilket visar att bruket av överlappningar ökat. På första sidan finns en snedställd textruta som ligger överlappande dels på det breda svarta fält där rubriken finns, dels på en stor bild av Ingrid Bergman. Den stora bilden överlappas dessutom av en bildtext. Vidare överlappas det svarta fältet av rubriken, av upplysningen om vilken reporter som besöker Ingrid Bergman i Hollywood, samt av en vit pil med text i. På uppslaget överlappas en stor bild av Cary Grant och Ingrid Bergman av två sammanhängande, mindre bilder av Ingrid Bergman. Den grå ramen som ligger runt bildsviten med fyra bilder överlappas av en bildtext.

I "Anitas villa på Amorvägen" 1964 minskar antalet överlappningar drastiskt till varande bara en, då prickarna över det versala ä:et i rubriken överlappar nederkanten på en bild.

I "Jag fick uppleva både äventyret och kärleken" 1983 förekommer två överlappningar, då en bild överlappas av en illustration, och då en rubrik överlappar två bilder som hänger samman. Detta är återigen en ökning.

I "Storsjön – Jämtlands vackraste smycke" 2001 finns fem överlappningar, vilka utgörs av överrubrikens namn, redaktörens namn, rubriken samt en bildtext, vilka alla ligger på den stora bilden på högra sidan av reportaget uppslag, samt en bildtext som ligger på bilden på sist sidan i reportaget. Även om antalet överlappningar ökat, är de bara något fler än hälften av överlappningarna i "Världens vackraste kvinna" 1946.

I "Vi delar vår kärlek på tre" 2019 finns fem överlappningar. På den första sidan, helbildsidan, överlappas bilden av titeln på reportaget, de tre namnen ovanför titeln, samt en bildtext. En bild föreställande en av killarna överlappar ett rött fält på sida nummer två i reportaget, och på den tredje och sista sidan överlappas bilden på den sidan av en bildtext. Antalet överlappningar är lika många som i det föregående reportaget.

Utvecklingen av överlappning visar att den uppstår först 1924 och når sin topp 1946 för att därefter minska markant igen. Efter en ny ökning ligger den mot slutet på ett stadigt antal, även om den inte mer kommer upp till 1946-års nivå.

5.1.6. Visuellt rim

Visuellt rim är en resurs som oftast är lätt att upptäcka, men ibland förekommer den inte alls, vilket är fallet med ”Monaco” 1905.

Vad det gäller färg i ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924, rimmar den mittersta bilden både med de två övre och de två nedre bilderna, men de övre och de nedre bilderna rimmar inte med varandra, då det är mittenbildens tonade ram som innehåller både de övre och de nedre bildernas färg. De nedre bilderna rimmar emellertid med de övre när det kommer till deras enhetliga storlek. Då mittenbilden är större än de övriga rimmar den inte storleksmässigt med de andra. Reportaget innehåller två visuella rim.

I ”Världens vackraste kvinna” 1946 rimmar den svarta färgen i det breda fält där rubriken finns med den svarta ramen runt texten i den snedställda textrutan som ligger överlappande på detta fält. Den grå skuggningen till det breda svarta fältet rimmar med den grå rubriken och den grå textrutan på denna sida, samt med den ganska breda, grå inramningen kring bildsviten på nästkommande två sidor. I detta reportage finns det tre visuella rim, vilket är en ökning.

Den röda rubriken i ”Anitas villa på Amorsvägen” 1964 rimmar med namnen på journalisten och fotografen som gjort reportaget. Den gröna färgen i ingressen kan möjligen sägas rimma med den gröna kragen på Anita Lindbloms klänning. Detta är en minskning mot antalet i föregående reportage, men bruket av färg har återkommit och dessutom ökat.

I ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 finns inga visuella rim, då det inte finns någon annan färg än svart, och då inga former är likadana. Detta visar på en kraftig nedgång.

I ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 rimmar den orange färg som löper som en bård uppifrån och ner på den vänstra sidan av uppslaget med fyra andra orange delar, nämligen namnet ”Resbiten” och en tunn ram på samma sida som bården, samt med ett färgfält och ytterligare en tunn ram på högra sidan av uppslaget. Den vita delen av inledningen av rubriken, det vill säga ”Storsjön”, rimmar med fyra olika textdelar på samma sida, bland annat en bildtext, och såklart det vita på sidorna, där brödtexten skrivits. Den brungröna färg som finns i halva rubriken, det vill säga ”Jämtlands vackraste smycke”, kan inte direkt sägas rimma med grönskan i bilderna, men det kan ha varit en intention. Detta innebär att de visuella rimmen uppgår till 11 stycken vilket är en markant ökning inte bara i förhållande till föregående reportage, utan i förhållande till alla tidigare reportage.

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 förekommer visuella rim i färgerna rött, blålila och vitt, ibland i dubbelt måtto, det vill säga både vad det gäller färg och form, då de båda röda

textfälten är rektangulära, och de blålila är cirkelformade. Blålila finns också i ett fält strax ovanför rubriken liksom i anfangen som utgörs av bokstaven 'Ä', och rött förekommer även i rubriken på den tredje och sista sidan av reportaget. Själva rubriken är vit, så är även texterna i alla färgade fält. Inalles är de visuella rimmerna 15 stycken, vilket är en ökning.

Visuellt rim är alltså, trots en tillfällig nedgång, en resurs som visar sig vara konstant ökande.

5.1.7. Sammanfattning av visuella inslag

Bruket av bilder under 114 år går från ett fåtal till ett flertal, från svartvitt till färg och från ett fokus på mittcentrering till användning även av den övre, nedre, yttre eller inre kanten av en sida. Detta innebär emellertid inte att mittcentrerad placering av bilder upphör, utan enbart att placeringen av bilder utökas till fler platser i en satsyta. Ökningen av antalet är mest signifikativ mellan reportagen 1905 och 1924, där bildernas antal går från 1 till 5.

Användningen av färg är något som ses öka, vilket blir särskilt markant med det färgsprakande reportaget 1964, liksom nyttjandet av olika typsnitt och typgrader, samt utökade användningsområden för fetstil. Inramning börjar i sin linda, men sett i hela tidsperspektivet ökar detta bruk. Överlappning begagnas från ett ganska tidigt stadium för att sedan utvecklas i stort sett hela tidsperioden. Samma sak gäller för visuella rim, som trots bakslag går från nyttjandet av en färg till flera.

I sin helhet går reportagen från att ha liten typgrad, svartvita bilder och snål typsnittsvariation till färgprakt i bilder, rubriker och fält samt en stor variation av typsnitt.

5.2 Språklig konkretion

I detta avsnitt följer diagram till varje språkligt fenomen som analyseras.

5.2.1. Konkreta substantiv

Reportaget "Monaco" 1905 innehåller 11 % konkreta substantiv vilka använts för att beskriva Monacos omgivning och förlustelser, se (1), och där den tidens stavning av orden förekommer.

"Sala stads 300-årsjubileum" 1924 har en motsvarande siffra om 8,8 % konkreta substantiv, vilket är en minskning mot ovanstående. I (2) finns ett urval konkreta substantiv vilka relaterar till sådant som har med gruvdriften och jubiléet att göra.

I "Världens vackraste kvinna" 1946, minskar konkreta substantiv ytterligare, till 5,4 %. Några av dessa ord, vilka är vanliga för en filmstjärna på 1940-talet, syns i (3).

En ökning syns i "Anitas villa på Amorvägen" 1964, där konkreta substantiv plötsligt uppgår till 11,6 %. Dessa ord har med hennes hem eller karriär som sångerska att göra, se (4).

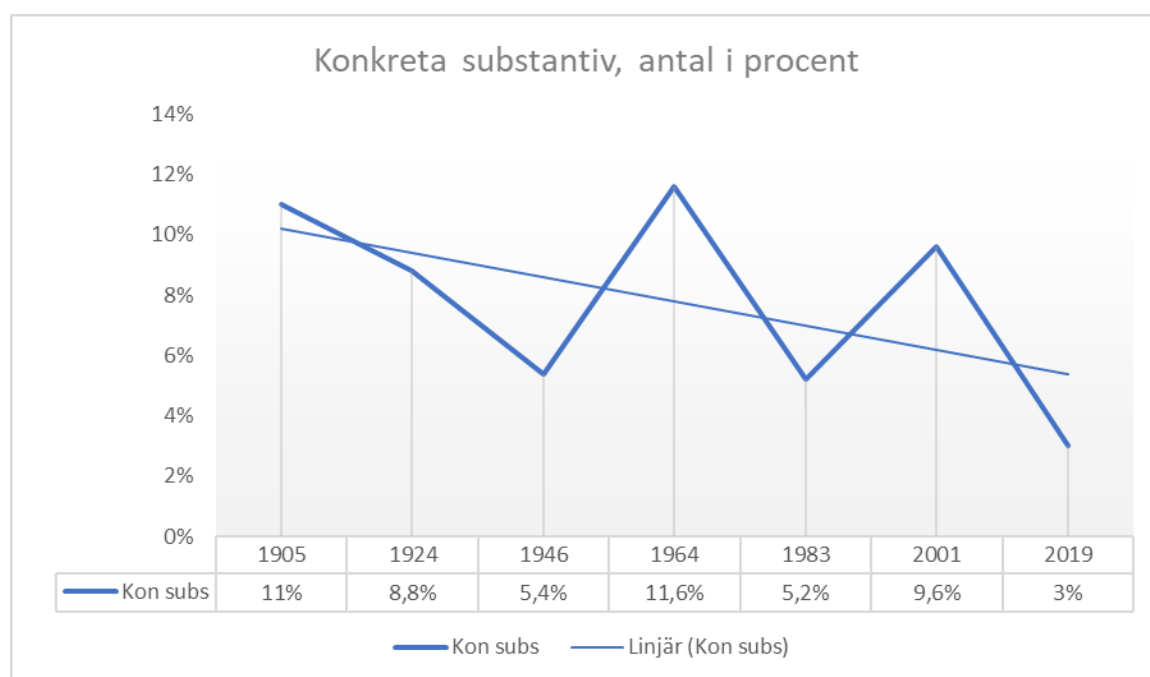
De konkreta substantiven i "Jag fick uppleva både äventyret och kärleken" 1983, minskar till 5,2 %. I (5) finns exempel på dessa ord vilka har med jordenruntresan att göra.

I "Storsjön – Jämtlands vackraste smycke" 2001 sker återigen en ökning, till 9,6 %. Några av dessa konkreta substantiv, vilka kan ses i (6), har med människor och (o)djur att göra.

En drastisk minskning framgår i reportaget "Vi delar vår kärlek på tre" 2019, där konkreta substantiv utgörs av 3 %, vilket är den lägsta siffran. Orden här har till skillnad från de övriga reportagen en vardaglig klang, se (7).

- (1) *benkläderna, silfversnodder, världshafsmuséet, spelbanken, skalderna, automobilerna*
- (2) *silvergruvan (4 tokens), klenod, rikshushållaren, jubileumsutställning, konungen, schakt*
- (3) *skådespelare, make-upen, filmdollar, väninna, autograf, journalister*
- (4) *lyxvilla, salong, musikrum, scenkläder, hembiträde, fanfar*
- (5) *färdkamrat, draglinor, jordenrutfararna, rövarband, krutgumma, äventyrarna*
- (6) *sjöodjur, turister, jämtlänningarna, sameslöjd, fjällen, kultplats*
- (7) *sällskap, middagar, kille, sambos, män, garderoben*

Som framgår av figur 1 minskar de konkreta substantiven över tid.

Figur 1. Diagram över konkreta substantiv i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre siffraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.2. Konkreta adjektiv

”Monaco” 1905 omfattar 2,9 % konkreta adjektiv, varav många är sammansatta, se (1).

Reportaget ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 har 1,1 % konkreta adjektiv vilket är mer än en halvering mot det föregående reportaget. Till skillnad från det föregående reportaget är flertalet ord inte sammansatta, se (2).

I ”Världens vackraste kvinna” 1946 finns 0,7 % konkreta adjektiv, vilket är ytterligare en minskning. I (3) finns exempel på dessa ord, där hälften är sammansatta och den andra hälften inte.

”Anitas villa på Amorvägen” 1964 består av 1,8 % konkreta adjektiv, vilket är mer än en fördubbling mot föregående reportage. Här är samtliga ord sammansatta, se (4).

Antalet konkreta adjektiv i ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 är 0,4 % och alltså en drastisk minskning. Precis som 1946 är hälften av orden sammansatta och den andra hälften inte, se (5).

Reportaget ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 ligger på samma nivå procentuellt som det föregående reportaget, med 0,4 % konkreta adjektiv. Till skillnad från de föregående reportagen förekommer nu inga sammansatta ord, se (6).

Ytterligare en minskning av förekomsten av konkreta adjektiv finns i ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019. Här är procentsatsen 0,3 % och den lägsta siffran av alla reportage. Liksom det föregående reportaget finns inga sammansatta ord, se (7).

(1) *murgrönbevuxna, azurblå, stenlagda, branta*

(2) *stora, store, stort, överbyggd*

(3) *lågklackade, bruna, mullvadsgrå, slät*

(4) *silvergrå, pärlvitt, pastellblå, gammalrosa*

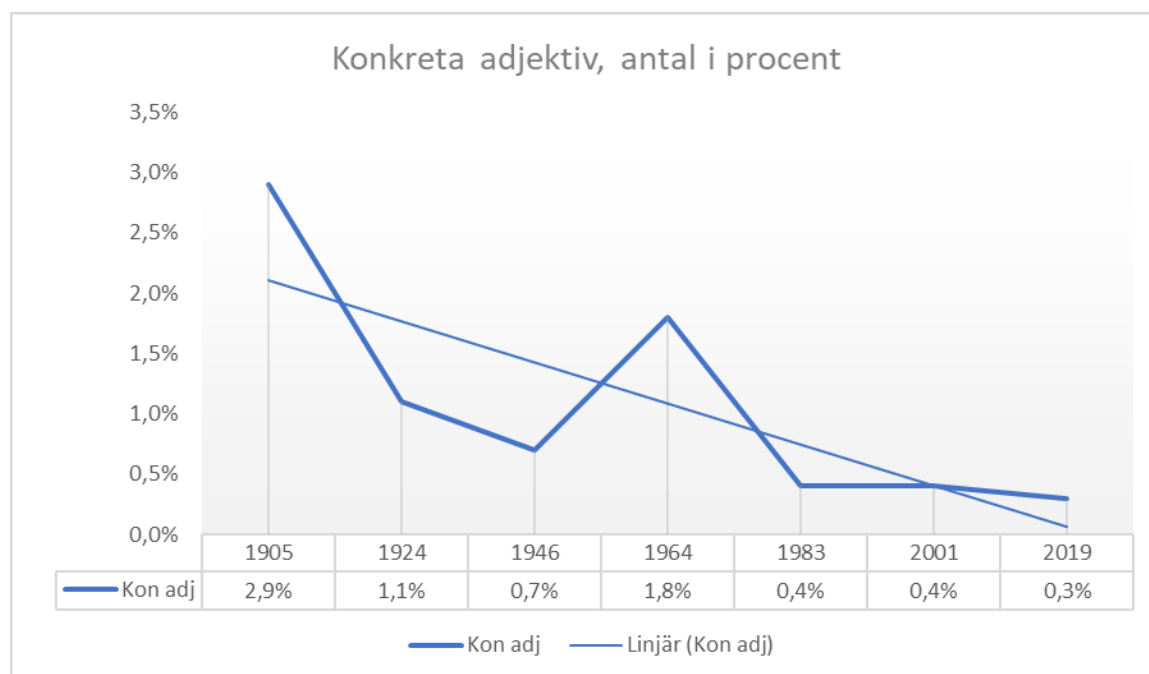
(5) *breda, kompakt, ogenomtränglig, snörik*

(6) *smal, långa (2 tokens), djupa, grov*

(7) *stora, hög, torr, lång*

Vad gäller konkreta adjektiv så minskar de markant över tid, även om vissa temporära uppsving finns. I figur 2 kan minskningen ses. Ifråga om sammansatta och enkla konkreta adjektiv, beskriver de sammansatta mycket mer än de enkla gör, jämför *murgrönbevuxna* i

(1), som anger att något är beväxat med murgröna, med *lång* i (7), där det inte går att avgöra om det är kvartslång, halvlång, hellång eller jättelång som innefattas i ordet *lång*. De sammansatta adjektiven har därför en mer definierad konkretion än de enkla adjektiven.

Figur 2. Diagram över konkreta adjektiv i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre sifferraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.3. Dynamiska verb

”Monaco” 1905 har 3 % dynamiska verb. Flera av dem är för nutida ögon ålderdomliga, se (1).

I ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 utgörs de dynamiska verben av 1,7 %, vilket är en minskning. Av orden är det bara *utfärdade*, se (2), som inte riktigt ligger på var nutida persons tunga.

I (3) ses exempel på dynamiska verb som förekommer i ”Världens vackraste kvinna” 1946, som *göra make-up*, vilket framstår som typiskt för den tiden då det nuförtiden heter *sminka sig*. Eftersom dynamiska verb utgörs av 3,1 % har de ökat i jämförelse med båda de tidigare reportagen.

”Anitas villa på Amorvägen” 1964 innefattar dynamiska verb som till största delen är moderna, se (4), utom möjligen *smyckar*. Procentsatsen är 2,2 % och är en minskning mot det föregående reportaget.

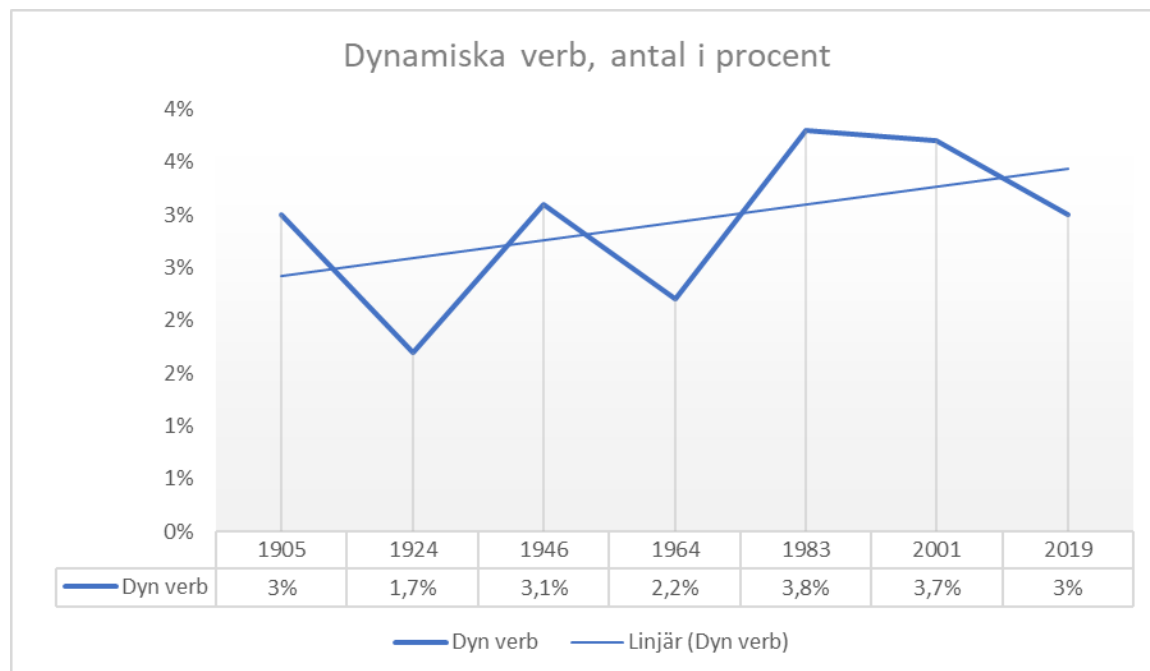
I ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 är dynamiska verb uppe på 3,8 %, den högsta siffran hittills. Alla orden i (5) är moderna.

En försiktig minskning syns i ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001, där procentsatsen är 3,7 % . I likhet med det föregående reportaget är alla ord moderna, se (6).

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 har procentsatsen återigen sjunkit, till 3 % . Återigen är alla ord moderna, många av dem innehåller också verbpartikel (7).

- (1) *förtälja, bringat, måla, simma, erlägga, besjunga*
- (2) *anlägga, utfärdade, donerade, övergick, givit, lägga*
- (3) *repeterade, spelar, röker, klä om sig, göra make-up, erövra*
- (4) *demonstrerar, visa upp, bestämde sig, bjuda, planera, smyckar*
- (5) *körde (6 tokens), genomförde, havererade, spränga sig fram, drog, släpade*
- (6) *drog fram, åker förbi, ryter, spana efter, la till, dö*
- (7) *stöta på, bjuda hem, kramas, flytta ihop, öppna upp, lära känna*

Vi ser alltså att dynamiska verb visserligen ökar och minskar om vartannat, men också att de har en ökning över tid, som synes i figur 3. Redan från 1924 är orden tämligen moderna. I takt med att de blir mer moderna blir de också kortare och får oftare verbpartikel.

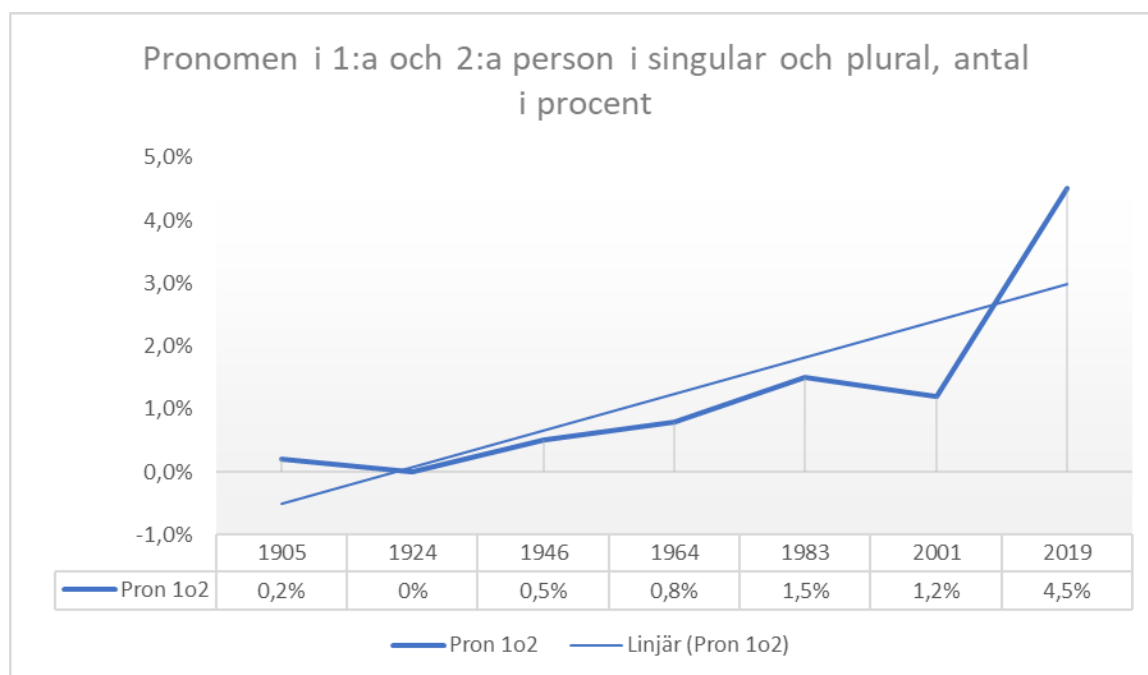
Figur 3. Diagram över förekomsten av dynamiska verb i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre siffraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.4. Pronomen i första och andra person i singular och plural

Nästan samtliga reportage innehåller pronomen i första person, men inget av reportagen innehåller både första och andra person i singular och plural.

- ”Monaco” 1905 innehåller pronomenet *vi* 2 gånger.
- ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 innehåller inga pronomen, vilket är en minskning mot det föregående reportaget.
- ”Världens vackraste kvinna” 1946 innehåller tio pronomen fördelade på *jag* 6 gånger, *vi* 3 gånger och *ni* 1 gång, vilket är en ökning mot tidigare reportage.
- ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 innehåller pronomenet *jag* 9 gånger, en lätt minskning.
- ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 innehåller 29 pronomen fördelade på *jag* 11 gånger, *du* 1 gång och *vi* 17 gånger, vilket är en markant ökning.
- ”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 innehåller 20 pronomen fördelade på *du* 4 gånger och *vi* 16 gånger, vilket är en liten minskning mot det föregående reportaget.
  - ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 innehåller 68 pronomen fördelade på *jag* 23 gånger, *du* 1 gång och *vi* 44 gånger, vilket är en kraftig ökning och den högsta förekomsten av alla reportage.

Oavsett vilka pronomen som används i reportagen går det att se att antalet är ökande, vilket illustreras i figur 4.

Figur 4. Diagram över pronomen i 1:a och 2:a person i singular och plural i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre siffraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.5. Tidsadverbial

Reportaget ”Monaco” 1905 består till 0,8 % av tidsadverbial. Som kan ses i (1) är de växlande i längd.

I ”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 utgörs tidsadverbialen av 1,9 %. Tidsadverbialen ses här öka och är precis som i det föregående reportaget varierande i längd. Ett av tidsadverbialen härrör dessutom från en 1600-talstext som använts i reportaget, se (2).

Tidsadverbialen i ”Världens vackraste kvinna” 1946 är 0,8 %, och är alltså en minskning mot det föregående reportaget. Tidsadverbialen i exemplet består av flera ord per styck, se (3).

I ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 omfattar tidsadverbialen 0,3 %, vilket dels är en minskning, dels den lägsta nivån för tidsadverbialen. I detta reportage utgörs de av ett långt tidsadverbial och ett kort, se (4).

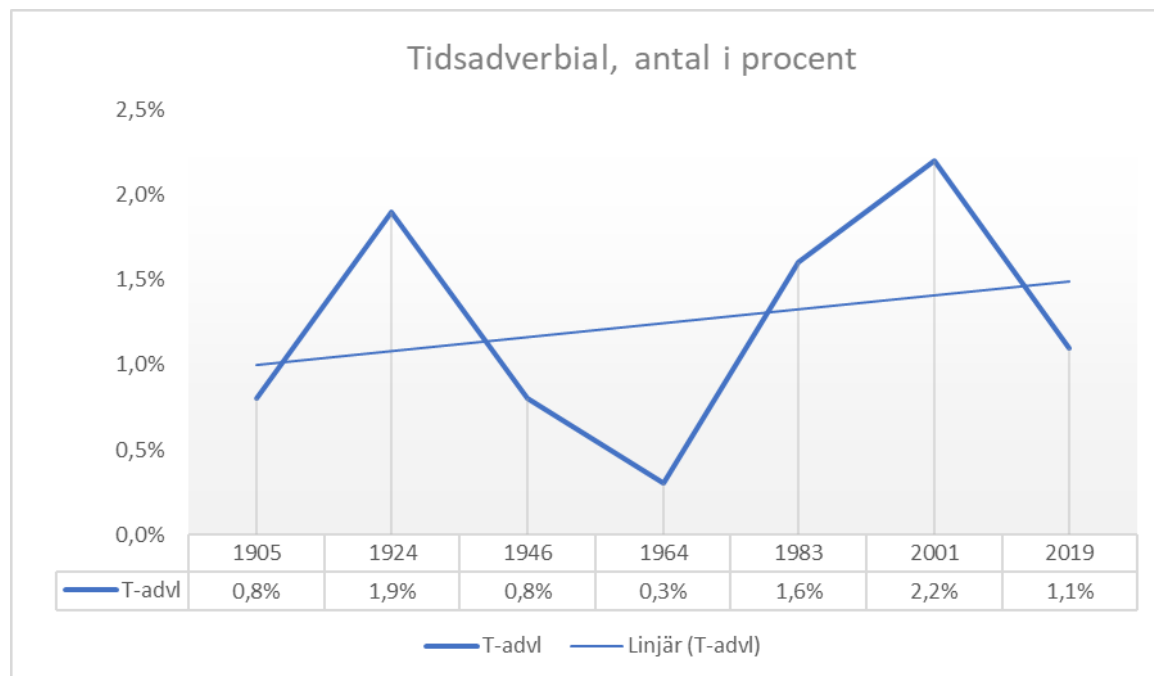
”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 har 1,6 % tidsadverbial vilket är en ökning. Här har de, precis som år 1905 och år 1924, varierande längd, se (5).

”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 består av 2,2 % tidsadverbial, den högsta siffran bland tidsadverbialen, däribland ett som är ålderdomligt, vilket kan ses i (6).

”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 har 1,1 % tidsadverbial, vilket är en minskning: Till skillnad mot de flesta andra tidsadverbialen i reportagen är dessa ganska namnrika, se (7).

- (1) *på sin tid, under medeltiden; förra året; när man ser vågorna skumhvita bryta sig mot den lodräta klippans fot*
- (2) *i början av 1500-talet; Then Femtonde Aprilis Åhr efter Christi börd Ett Tusend Sexhundrade på thett Tiugunde och Fierde; under de 400 år den bearbetats; i år*
- (3) *i tiominuterspauserna; när jag senare talar med några scenarbetare; hela dagen fram till fem eller sju; i flera månader*
- (4) *när vi för tre år sedan besökte Anita Lindblom; nu (som är en type med två tokens)*
- (5) *vid den tiden, 1925-26; när de efter två års bilåkande kom hem; ett och ett halvt år efter resans slut; kort efteråt*
- (6) *numera; första måndagen i september då älgjakten börjar; när republiken Jamtland utropades på 1960-talet; fordom*
- (7) *på midsommardagen 2016; när jag och Thomas båda blev kära i Bradley; efter det första mötet; första gången Bradley kom hem till Mathias och Thomas*

Som kan ses i figur 5 fluktuerar förekomsten av tidsadverbial. I det stora hela är förekomsten dock relativt konstant.

Figur 5. Diagram över tidsadverbial i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre sifferraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.6. Rumsadverbial

”Monaco” 1905 har inalles 2,7 % rumsadverbial, där somliga är mycket långa, varav ett av dessa har en bisats, och andra endast utgörs av ett ord, se (1).

”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 innehåller 0,7 % rumsadverbial, vilket alltså är en minskning. Till skillnad från det föregående reportaget utgörs rumsadverbialen av två eller tre ord, se (2).

Reportaget ”Världens vackraste kvinna” 1946 har 1,3 % rumsadverbial, vilket är en ökning. Ett av rumsadverbialen är så långt att det har en bisats, se (3), precis som 1905.

I ”Anitas villa på Amorsvägen” 1964 uppgår rumsadverbialen till 1,6 %, ytterligare en ökning. Här är rumsadverbialen oftast ganska korta, ungefär som år 1924, sänkt som på ett längre, se (4).

I ”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 förekommer 1,9 % rumsadverbial, återigen en ökning. Här är rumsadverbialen varierade, se (5), liksom år 1905.

”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 omfattar 5,2 % rumsadverbial, en markant ökning. Rumsadverbialen är till största delen bestående av 3–6 ord, se (6), alltså mer än de 1924.

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 är rumsadverbialen 0,9 %. Detta är en kraftig minskning och näst lägsta uppmätta siffran. Ett rumsadverbial är ganska kort, de övriga halvlånga eller något mer, se (7), ungefär som år 1983.

(1) *i Monte-Carlo; där, hvarest klippan i en höjd af 70 meter stupar lodrätt ned i hafvet; midtför; på ruinerna af det torn Cæsar Augustus uppförde till minne af sin seger öfver de liguriska stammarna*

(2) *i underjorden; vid Sala silvergruva; på Salberget (som är en type med två tokens)*

(3) *utanför ateljé 5 på RKO:s stora ateljéområde; någonstans från apparaturens inre; i Ingrid's egen loge, som ligger alldeles intill Hitchcocks; på världens största biograf, den i Rockefeller Centre*

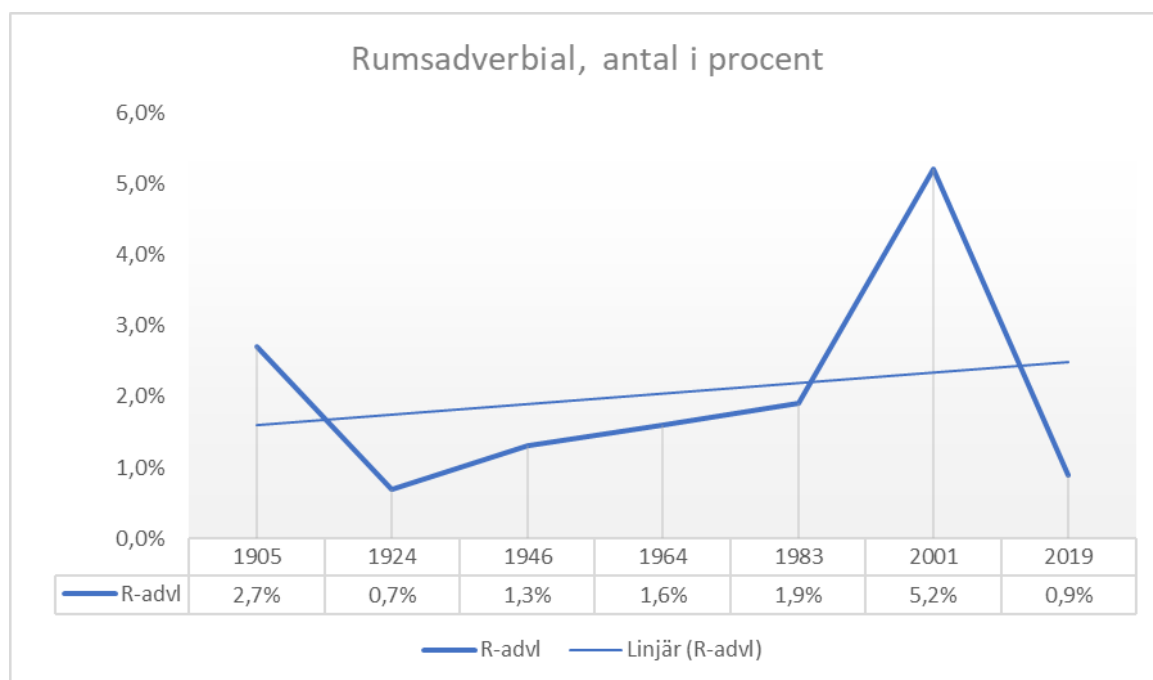
(4) *på Lidingö; där; i de enorma fåtöljernas djup; därborta*

(5) *nånstans i Sibirien; i isen på världens djupaste sjö, Bajkalsjön; här; över Anderna i Peru*

(6) *runt Storsjöns stränder; mellan Östersunds centrum och Frösön; på länsmuséet Jamtli; i Östersund den 26-29 juli, under Storsjöran*

(7) *i en ljus och luftig lägenhet på tolfte våningen i stadsdelen Kallebäck; på en restaurang i centrala Göteborg; i Borås där jag fick jobb; vid grannbordet*

Även om förekomsten av rumsadverbial alltså går upp och ner, syns det av trendlinjen i figur 6 att de ligger relativt konstant.

Figur 6. Diagram över rumsadverbial i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre sifferraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.7. Egennamn

I ”Monaco” 1905 utgörs egennamnen av 1,5 % och som synes av (1) består de dels av ortnamn, dels av namn av historisk karaktär.

”Sala stads 300-årsjubileum” 1924 innehåller 5,6 % egennamn. Detta är en ökning. I likhet med det föregående reportaget består egennamnen av ortnamn och namn av historisk karaktär, se (2).

Reportaget ”Världens vackraste kvinna” 1946 innehåller 4,5 % egennamn, vilket är en minskning. Egennamnen är mestadels förknippade med Ingrid Bergman, men namnet *Allers* förekommer faktiskt bland dem, se (3).

I ”Anitas villa på Amorvägen” 1964 finns 2,8 % egennamn. Detta är en minskning igen. Vissa av namnen som syns i (4) är svåra att förstå för den som inte läst reportaget, som att *Chip* är ett husdjur och *Jörgen* ett barn.

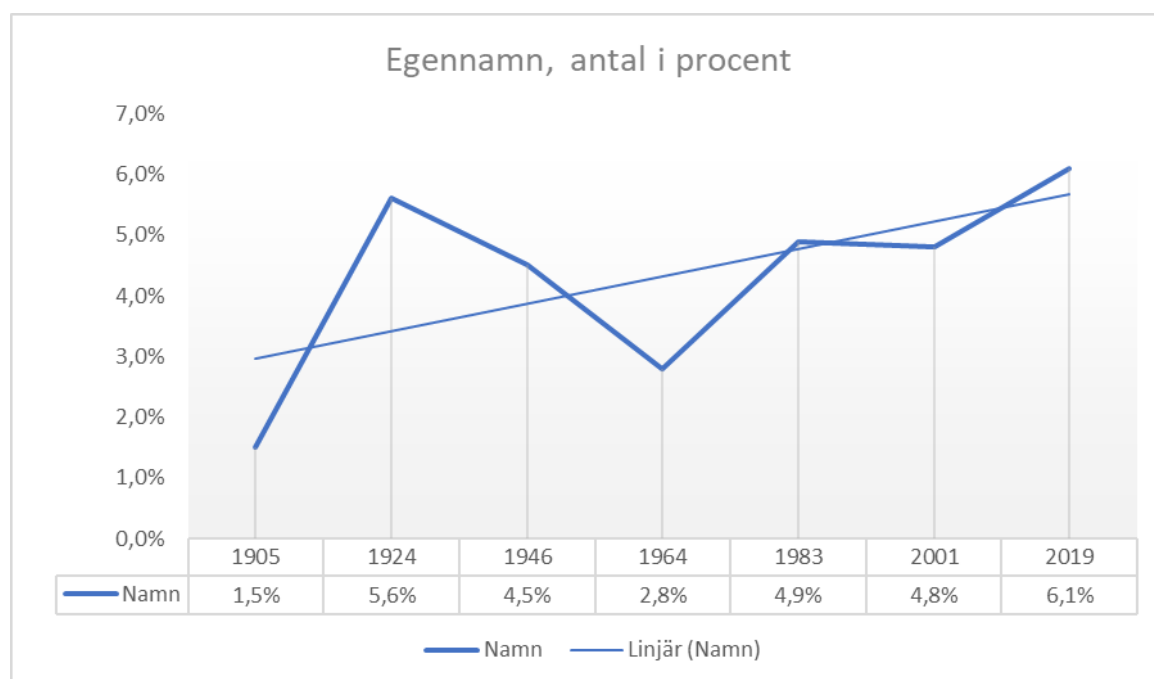
”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken” 1983 har 4,9 % egennamn, vilket är en ökning. I likhet med det föregående reportaget är namnen svårbegripliga, men så utgörs vissa av dem av jordenruntfararens namn, hennes makes namn, hennes efternamn som ogift och namnet på ett företag, se (5).

”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” 2001 inbegriper 4,8 % egennamn, en försiktig ökning. Namnen som finns med här är till stor del relaterade till Jämtland, förutom två namn som härrör ur asatron, se (6).

I ”Vi delar vår kärlek på tre” 2019 finns 6,1 % egennamn. Detta är en ökning och även den högsta procentsatsen av egennamnen. För den som inte tagit del av reportaget går de fyra personnamnen nämnda i (7) inte att relatera till, då de inte tillhör kändisar eller historiska personer.

- (1) *Monaco, Napoleon, Frankrike, Medelhavet, Ludvig XIV, Herkules*
- (2) *Sala stads, Karl IX, Sala silvergruva, Drottning Kristinas, Gustav II Adolf, Sten Sture d.y.*
- (3) *Ingrid Bergman* (en type med 13 tokens), *'Allers', Hollywood, Ingrid Island* (2 tokens), *Alfred Hitchcock* (2 tokens), *'Högt spel i Saratoga'*
- (4) *Anita Lindblom* (8 tokens), *Chip, Askungen, Jörgen* (4 tokens), *Tyskland, Sån't är livet*
- (5) *Clärenore Söderström* (6 tokens), *Guds, Carl-Axel Söderström* (5 tokens), *Adlerwerken* (2 tokens), *Foxfilm, Stinnes*
- (6) *Storsjödjuret* (4 tokens), *Inlandsbanan, Republiken Jämtland* (3 tokens), *Jamtli, ragnarök [sic!], guden Frej*
- (7) *Thomas* (25 tokens), *Mathias* (28 tokens), *Bradley* (17 tokens), *Brad* (12 tokens), *Stockholm, Hela Sverige bakar*

Av trendlinjen i figur 7 åskådliggörs att egennamn alltså ökar.

Figur 7. Diagram över egennamn i reportagen, vilka betecknas med årtal i den övre sifferraden, med antal i procent per årtal i den nedre, samt trendlinje (här: Linjär) som visar utvecklingen av förekomsten över tid.

5.2.8. Sammanfattning av språklig konkretions förändring

Utifrån resultatet kan olika tendenser skönjas; sånär som på de konkreta substantiven och de konkreta adjektiven, vilka båda har minskat, och tidsadverbial och rumsadverbial vilka är så gott som konstanta, har de övriga inslagen inom konkretionen, det vill säga dynamiska verb, pronomen i 1:a och 2:a person i singular och plural samt egennamn, ökat.

5.3. Slutsatser: visuella inslag kontra språklig konkretion

De visuella inslagen i denna undersökning ses öka på alla plan. Alla medel att göra ett reportage så iögonfallande som möjligt används. Vad det gäller konkretion i texten sker en markant minskning av de konkreta substantiven och de konkreta adjektiven medan tids- och rumsadverbialen är så gott som konstanta. Övriga delar inom konkretion ökar tillsammans med de visuella inslagen. Anledningen till att de konkreta substantiven och konkreta adjektiven minskar kan vara att de blir överflödiga då de visuella inslagen visar sådant som tidigare behövt förklaras. En deskriptiv text är ju mer av nöden när bilderna i ett reportage antingen saknar färg eller är så fåtaliga att förståelsen av exakt vilka färger exotiska blommor har, vilken blå nyans havet på viss plats har, eller vilka murriga toner en skådespelares kläder går i förloras såvida de inte förmedlas i skrift.

6. Diskussion och slutsatser

Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka på vilket sätt de visuella inslagen förändrats och på vilket sätt utbredningen av språklig konkretion i texten förändrats samt att se om dessa eventuella förändringar korrelerar. Den första frågeställningen var: På vilket sätt har de visuella inslagen förändrats? Den här analysen har byggt på Björkvalls (2019) metoder för kompositionens betydelse, nämligen utvalda resurser för visuell framskjutenhet (Björkvall 2019:101) och utvalda resurser för avgränsning och sambandsskapande (Björkvall 2019:105). Undersökningen har med denna analysmetod visat att de visuella inslagen förändrats genom att gå från svartvita foton till färgfoton, och från svart som enda färg till att ett flertal färger av alla möjliga varianter brukats i reportagen. Antalet bilder har visat sig vara fluktuerande under de 114 åren undersökningsmaterialet sträcker sig, från fåtaliga till kraftigt ökande, till ganska fåtaliga igen, men den förnyade fåtaligheten har kunnat förklaras med att storleken på bilderna ökat och därigenom fått större betydelse än antalet.

Den andra frågeställningen var: På vilket sätt har språklig konkretion i texten förändrats? Den här analysen har byggt på den lexikogrammatiska dimensionen *konkret*, som Hellspong & Ledin (1997:78–79) beskriver den. Utifrån denna dimension har det då visat sig att konkreta substantiv och konkreta adjektiv minskat markant medan övriga beståndsdelar inom konkretionen – det vill säga dynamiska verb, pronomen i första och andra person singular och plural, tidsadverbial, rumsadverbial och egennamn – var ökande, i synnerhet pronomen i första och andra person singular och plural samt egennamn.

Den tredje frågeställningen var: Korrelerar dessa eventuella förändringar? Svaret är inte entydigt; förändringarna korrelerar endast delvis, vilket påvisas i att endast konkreta substantiv och konkreta adjektiv minskar medan tids- och rumsadverbial står still och de övriga delarna inom konkretionen ökar tillsammans med de visuella inslagen.

En anledning till att resultaten blir som de blir kan ha med samhällsförändringar i sig att göra. Ideal ändras, moden kommer, moden går, och i allt detta förändras synen på vad som utgör ett träffande och säljande reportage. Vad det gäller typen av bilder kan filmens utveckling ha utgjort en del av förändringarna, då det växande antalet skådespelare att beundra ökat intresset för närgångna bilder på skådespelarna, eller bilder tagna i olika vinklar och perspektiv. Det är inte svårt att föreställa sig att de ökade kraven från läsarna bidragit till utvecklingen av fotokonsten, liksom uppkomsten av skuggningar och färger i rubriker och textfält, i takt med att tekniken kunnat tillgodose sådana krav.

Att endast vissa och inte alla delar av konkretionen minskar på grund av de ökade visuella inslagen kan även detta ha med samhällseliga förändringar att göra. Att konkreta substantiv och konkreta adjektiv minskar har redan konstaterats: de visuella inslagen gör dessa målände ord redundanta. Ifråga om tidsadverbial och rumsadverbial, vilka i stort sett ligger konstanta, är det så att texten fortfarande har behov av att yttra sig med ord som dessa då enbart visuella inslag inte kan kommunicera ordens innehåll. Att dynamiska verb har ökat kan förmodligen bero på att samhället är ett informationssamhälle där det anses vara av vikt att informera så mycket som möjligt, vilket reflekteras i de reportage som förekommer i Allers, och i vilka dynamiska verb ofta används.

Pronomen i första person singular och plural samt egennamn är delar inom konkretion vilka har en ganska märkbar ökning (se figur 4 och 7). Denna ökning kan förmodligen ha med du-reformen runt 1970 att göra, då titlar successivt lades ner för pronomenet *du*. Anledningen till ökningen av egennamn kan också vara för att det blivit vanligt att nämna någon vid förnamn.

Den här undersökningen har undersökt det som avsågs att undersökas. Skulle någon annan utföra denna undersökning med samma sju reportage som grund skulle hen förmodligen komma fram till samma resultat, eller låt säga så gott som samma på grund av den mänskliga faktorn som kan missa att se något pronomen eller tidsadverbial som borde ha räknats. För övrigt bör undersökningen vara tillförlitlig.

En undersökning av det här slaget kan vara av relevans antingen för framtida forskning sett ur ett språkhistoriskt perspektiv, där den här uppsatsen kan belysa hur delar av konkretionen tappar i betydelse medan andra är fortsatt starka och även i tillväxt. Gällande vidare forskning skulle det vara intressant att fortfarande undersöka visuella inslag kontra konkretion i Allerstidningar, men den här gången med inriktning på dessa företeelser i reklamannonser istället, utifrån inspiration av Björkvalls (2003) avhandling.

Mellan forskningen i denna uppsats och tidigare forskning, som presenterats i kapitel 2, går det att se vissa likheter. Hansson (2008) använder sig av de lexikogrammatiska dimensionerna och lyckas på så sätt fastställa att radioprogrammet *Klartext* är ett program som bedöms som konkret, medan den här uppsatsen använder sig av den lexikogrammatiska dimensionen *konkret* bland annat för att undersöka konkretionens utbredning över tid. På så sätt kan de båda forskningssätten sägas vara två sidor av samma mynt, då den ena, nämligen Hansson (2008), använder lexikogrammatiska dimensioner för att ta reda på vad en multimodal text kan utgöras som, medan den andra, nämligen denna uppsats, använder en av polerna i en lexikogrammatisk dimension för att undersöka konkretionens utbredning över tid.

Vidare går det att se till Olvegård (2014) som undersöker verbalspråkliga textdelar och visuella element och som kommer fram till att vissa typer av visuella inslag har nästan lika hög frekvens i de granskade texterna, medan övriga inslag ligger på hälften eller mindre jämfört med de förra inslagen, precis som den här undersökningen kommer fram till att vissa visuella inslag, exempelvis överlappning, är mer framträdande över tid än andra, som inramning.

7. Sammanfattning

Den här uppsatsen har fokuserat på visualitet och språklig konkretion i reportage i Allers veckotidning.

Syftet med studien har varit att undersöka konkretionens och de visuella inslagens utbredning över tid i reportage i veckotidningen Allers.

Att hitta tidigare forskning av exakt samma slag som i denna uppsats har inte lyckats, därför har tidigare forskning om Allers fått ett avsnitt, lexikogrammatiska dimensioner ett och visuella inslag ett.

De teoretiska utgångspunkter som använts i uppsatsen bygger på Hellspong & Ledins (1997) teori om den lexikogrammatiska dimensionen *konkret* vad det gäller konkretion, och på Björkvalls (2019) teori om visuell framskjutenhet samt avgränsning och sambandsskapande vad det gäller visuella inslag.

Det material som använts i undersökningen har bestått av sju nummer av tidningen Allers från olika årtal, indelade i ungefärliga 20-årsintervaller mellan åren 1905 och 2019.

Metoden som använts i undersökningen har varit en för den språkliga analysen, nämligen att exciperera samtliga belägg för de sju dragen inom den språkliga konkretionen, och en annan för den visuella analysen, nämligen att studera de visuella inslagen utifrån resurserna för visualitet som använts i den här uppsatsen.

Undersökningen har varit upplagd som en fallstudie, vilket är ett lämpligt tillvägagångssätt för att studera förändringar (Patel & Davidson 2019:76-77).

I dessa olika Allersnummer har ett reportage per tidning valts, och från dessa reportage har en analys gjorts utifrån den teoretiska utgångspunkten.

Resultatet av de visuella inslagens förändring och analysen av språklig konkretion har visat att de visuella inslagen i denna undersökning har ökat på alla vis, men också att endast vissa delar av konkretionen minskat, som konkreta substantiv och konkreta adjektiv, medan somliga i stort sett varit konstanta, som tids- och rumsadverbial. Dynamiska verb, pronomen i 1:a och 2:a person i singular och plural samt egennamn har ökat.

I diskussionen har slutsatsen dragits att du-reformen runt 1970 troligen varit anledningen till den uppenbara ökningen av pronomen i 1:a och 2:a person i singular och plural samt egennamn.

Referenslista

Källmaterial:

”Monaco.” = [anonym] 1905 i: Allers Familj-Journal 1905 nr 23, s. 183.

”Sala stads 300-årsjubileum.” = [anonym] 1924 i: Allers Familj-Journal 1924 nr 16, s. 19.

”Världens vackraste kvinna” = K.W. Gullers 1946 i: Allers 1946 nr 13, s. 5.

”Anitas villa på Amorsvägen...” = Thyra Öhrvall 1964 i: Allers FamiljeJournal 1964 nr 3, s. 32.

”Jag fick uppleva både äventyret och kärleken!” = Per Ericson 1983 i: Allers 1983 nr 10, s. 8.

”Storsjön – Jämtlands vackraste smycke” = Redaktör: Jan Olof Jonsson 2001 i: Allers 2001 nr 28, s. 6.

”Vi delar vår kärlek på tre” = Per-Ola Ohlsson i: Allers 2019 nr 2, s. 106.

Annan refererad litteratur:

Aller 2020, Da det hele begynte. <https://www.aller.dk/da-det-hele-begyndte/> (hämtad 2020-12-06)

Björkvall, Anders 2003: *Svensk reklam och dess modellärsare*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1073023/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2021-02-08)

Björkvall, Anders 2019: *Den visuella texten – multimodal analys i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Hansson, Johanna 2008: *Vad är det klara i Klartext?*

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1316518&fileOid=1316519> (hämtad 2020-12-28)

Heikkilä, Elli 2015: *Att skriva en stilistiskt fungerande brukstext på svenska – En studie av genrekompens i svenska språket hos finska universitetsstudenter*.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97171/GRADU-1432562333b.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (hämtad 2020-12-28)

Hellspong, Lennart & Ledin, Per 1997: *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Helsingborgs stadslexikon 2020, Allers förlag. <https://stadslexikon.helsingborg.se/allers-frlag/> (hämtad 2020-12-06)

Josefsson, Gunlög 2009: *Svensk universitetsgrammatik för nybörjare*. Lund: Studentlitteratur.

- Jungstrand, Anna 2013: *Det litterära med reportaget – Om litteraritet som journalistisk strategi och etik*. Pozkal, Polen: Ellerströms.
- Larsson, Lisbeth 2005: I: Carelli, Peter & Dahlström, Ulf (red.). *Veckovis – en antologi om svensk veckopress*. Helsingborg: Dunkers Kulturhus. S. 38.
- Olvegård, Lotta 2014: *Herravälde. Är det bara killar eller? – Andraspråksläsare möter lärobokstexter i historia för gymnasieskolan*. S. 4, 17, 41, 44–45, 52, 55, 82.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/34974/3/gupea_2077_34974_3.pdf (hämtad 2020-12-28)
- Oscarsson, Ingemar 2005: I: Carelli, Peter & Dahlström, Ulf (red.). *Veckovis – en antologi om svensk veckopress*. Helsingborg: Dunkers Kulturhus. S. 12.
- Oxford Reference 2020.
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803110417743> (hämtad 2021-01-01)
- Patel, Runa & Davidson, Bo 2019: *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rehnqvist, Gunilla & Svensson, Gudrun 2012: *Lära om språk*. Malmö: Gleerups.
- Rydén, Per 2005: I: Carelli, Peter & Dahlström, Ulf (red.). *Veckovis – en antologi om svensk veckopress*. Helsingborg: Dunkers Kulturhus. S. vi.
- Severinsson, Emma 2012: *”Spela komedi” – om heteronormativitet och tvåsamhetsnormer i veckotidningsnoveller ur Allers 1925-1975*.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=2629459&fileOid=2629462> (hämtad 2020-12-28)
- Suen, On Yi 2013: *Hotel websites as corporate communication*. Ann Arbor: ProQuest LLC.
<https://search-proquest-com.ezproxy.bib.hh.se/docview/1447619980/fulltextPDF/A94243A4FE7C4BC3PQ/1?accountid=11261> (hämtad 2020-12-30)
- Vekka, Anne-Marie 2008: *Rubriker i familjetidningen Allers och damtidningen Amelia – Tempus, imperativ, frågor, negationer och artikelbruk i Allers och Amelias rubriker*.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/79940/gradu03064.pdf?sequence=1> (hämtad 2020-12-26)

Camilla Larsson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se